

**ОЦІНЮВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАПОРІЗЬКОЇ
ОБЛАСТІ**

Вивчення еволюції наукового розуміння терміна «потенціал» дає змогу зробити висновок, що його запровадження в економічні дослідження було пов'язане з розробкою проблем комплексної оцінки рівня розвитку виробничих сил у двадцять роки минулого століття. У вітчизняній економічній літературі цей термін у широкому розумінні трактують як можливості, наявні сили, запаси, засоби, які можуть бути використані, або як рівень потужності у будь-якому відношенні, сукупність засобів, необхідних для чого-небудь. Еволюція трактування науковою думкою терміна „потенціал” в економіці є такою [1].

Таблиця 1

Наукова думка терміна «потенціал»

Автор	рік	поняття
Воблій К.Г.	1924 рік	Потенціал виробничих сил – потенційна можливість країни виробляти матеріальні блага для задоволення потреб населення.
Вейц В.	1927 рік	Потенційні виробничі сили – не тільки матеріальні елементи, а також ті чи інші матеріальні і умови, за яких здійснюється виробничий процес.
Струмилін С.Г.	1954 рік	Економічний потенціал – сукупна виробнича сила праці всіх працездатних членів суспільства.
Нємчинов В.С.	1967 рік	Потенціал розширеного виробництва – ресурсні можливості національної економіки для здійснення економічного зростання.
Анчишкін О.І.	1973	Виробничий потенціал – сукупність ресурсів, які в процесі виробництва набувають форми факторів виробництва.
Абалкін Л.І.	1981 рік	Потенціал – це узагальнена збірна характеристика ресурсів, прив'язана до місця й часу.
Архангельський В.М.	1983 рік	Потенціал – засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певної задачі.
Рєпіна І.М.	1998 рік	Підприємницький потенціал – сукупність ресурсів (трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інноваційних і т. п.), навичок і можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу щодо виробництва товарів, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства.
Олексюк О.І.	2001 рік –	Потенціал підприємства – максимально можлива сукупність активних і пасивних, явних і прихованих альтернатив (можливостей) якісного розвитку соціально-економічної системи підприємства у певному середовищі господарювання (ситуаційно-ринкова складова) з урахуванням ресурсних, структурно-функціональних, часових, соціокультурних та інших обмежень.

У розвитку сучасних уявлень про потенціал можна виділити три напрямки. Представники першого (Д. Черников, С. Белова, Є. Фігурнов та інші) стверджують, що потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів. До складових потенціалу в цьому розумінні відносять відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які залучаються у сферу вдосконалення виробництва. Сюди ж включають і сукупність ресурсів, яка забезпечує необхідний рівень організації виробництва та управління, ресурси сфери освіти і перепідготовки кадрів. «Ресурсне» розуміння потенціалу має важливе значення для планування та управління виробничою діяльністю, але не вичерпує найістотніших його характеристик [2].

Друга група авторів (М.А. Іванов, Ю.Г. Одегов, К.Л. Андрєєв та інші) уявляє потенціал як систему матеріальних та трудових факторів (умов, складових), що забезпечують досягнення мети виробництва. Основою для такого підходу є висловлювання К. Маркса про те, що засоби праці,

предмет праці та робоча сила як фактори виробництва та елементи утворення нового продукту виступають як можливості, що підкреслює їхній потенційний характер. Для перетворення цієї можливості на дійсність «вони мають з'єднатися». Вони стверджують, що дослідження ефективності розвитку економіки мають базуватися не на досягнутому рівні використання ресурсів, а на потенційних можливостях виробництва.

Учені третього напрямку (І. Ансофф) розглядають потенціал як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання. Потенціал, на їхню думку, – це цілісне уявлення про єдність структури і функції об'єкта, вияв їх взаємозв'язку. На цій основі робиться висновок про сукупні можливості колективу виконувати певні завдання – що вдаліше склалася структура об'єкта, що більше відповідають одні одним його структурні та функціональні елементи, то вищими будуть його потенціал і ефективність.

У сукупності різноманітних чинників, а саме ресурсного, екологічного, економічного, політичного і ряду інших, які визначають розвиток рекреаційно-туристичної індустрії, принципово домінуюче значення має ресурсний, оскільки саме він визначає можливість і ефективність організації рекреаційно-туристичної діяльності на даній території за рахунок мобілізації комплексу її антропогенних і, головним чином, природних ресурсів.

Класифікація елементів ресурсного потенціалу сфери рекреації і туризму згідно Закону “Про туризм” виділяє блок головних утворюючих ресурсів і супутніх складових ресурсного потенціалу [2].

Історико-культурний потенціал. На державному обліку перебуває 8031 історико-культурна пам'ятка, в т.ч. 1677 - історії, 6276 - археології, 78 - монументального мистецтва.

До Державного реєстру національного культурного надбання України внесено 18 пам'яток області: 8 пам'яток археології (пам'ятки національного культурного надбання – залишки городища, поховальні комплекси, кургани, курганні могильники Канат-Могила та Попівські могили у Бердянському районі; Куляб-Могила у Михайлівському, Солоха та Мамай-гора у Кам'янсько-Дніпровському, Цимбалові могили у Великобілозерському районах, а також археологічний комплекс пам'яток "Лиса Гора" у Василівському районі та 4 пам'ятки історії (включаючи Дніпрогес).

3 заповідники: Національний заповідник "Хортиця", державний історико-археологічний заповідник "Кам'яна Могила" (м. Мелітополь), історико-архітектурний музей-заповідник "Садиба Попова" (м. Василівка).

В області діють: 22 музеї державного підпорядкування з загальною кількістю близько 330 тис. предметів основного фонду; 513 бібліотек з загальною кількістю бібліотечних фондів понад 10,0 млн. примірників; 412 установ культури клубного типу, 2 парки культури та відпочинку, 2 центри дозвілля при яких працює 3,5 тис. творчих формувань, в т.ч. 1,5 тис. дитячих; заклади кіно (12 кінотеатрів, 32 сільські кіноустановки); Запорізький державний цирк, обласна філармонія, 3 обласних театри (академічний український музично-драматичний, театр „Едельвейс”) [2].

Запорізька область має 310 територій і об'єктів природно-заповідного фонду, у тому числі Національний заповідник "Хортиця", частину філії Українського степового заповідника Кам'яні Могили. На території заповідника “Хортиця” знаходиться державний геологічний заказник "Дніпровські пороги" загальною площею 1383 гектари, який належить до природно-заповідного фонду України. Унікальною особливістю є те, що на острові представлені ландшафти всіх географічних зон України - від степової до гірської. З 1052 видів вищих рослин 657 належать до дикорослих аборигенів, 11 з них занесено до Червоної книги України, 41 - реліктові та ендемічні рослини.

Здійснюється підготовка матеріалів щодо створення заказників загальнодержавного значення “Крутосхили Каховського водосховища” площею 522 га і “Урочище Білозірське” 390 га.

Інфраструктурний потенціал складають готелі, ресторани, санаторії, будинки відпочинку, транспорт, зв'язок, суб'єкти економічної діяльності з надання туристичних послуг тощо.

Етнокультурний потенціал: в області зареєстровано 9 обласних осередків козацьких організацій, які налічують понад 7 тис. козаків. Діє цільова регіональна програма, спрямована на впровадження ефективного механізму взаємодії органів державної влади та козацьких громадських організацій з розвитку історичних, патріотичних, духовних та культурних традицій козацтва.

Позитивний вплив на розвиток соціокультурного середовища має діяльність членів обласних організацій Національних творчих Спілок України: письменників художників, фотохудожників; обласної організації українського товариства охорони пам'яток історії та культури; територіальних об'єднань обласного осередку національної спілки майстрів народного мистецтва України; обласного

відділення українського фонду культури, об'єднання Всеукраїнського товариства „Просвіта” ім.Т.Г.Шевченка, районних та міських відділень обласного „Союзу українок” тощо.

Перехід до нового механізму господарювання значно підвищив актуальність дослідження тих ринкових ознак потенціалу, котрі якнайповніше виражають, на нашу думку, поняття «потенціал підприємства».

Потенціал, що об'єднує в собі як просторові, так і тимчасові характеристики, концентрує одночасно три рівні зв'язків і відносин:

По-перше, він відображає минуле, тобто сукупність властивостей, нагромаджених системою в процесі її становлення і таких, що зумовлюють можливість до її функціонування та розвитку. У цьому плані поняття «потенціал» фактично набуває значення поняття «ресурс» [3].

По-друге, він характеризує рівень практичного застосування і використання наявних можливостей. Це забезпечує розмежування реалізованих і нереалізованих можливостей. У цій своїй функції поняття «потенціал» частково збігається з поняттям «резерв».

По-третє, він орієнтується на розвиток (на майбутнє). Будучи єдністю стійкого і мінливого станів, потенціал містить (як можливі) елементи майбутнього розвитку.

Рівень потенціалу, характеризуючи наявний стан системи, обумовлений тісною взаємодією всіх трьох перелічених станів, що і відрізняє його від таких, на перший погляд близьких, понять, як «ресурс» і «резерв».

Основний зміст поняття «потенціал підприємства» полягає в інтегральному відображенні (оцінці) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних їй персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи в такий спосіб корпоративні та суспільні інтереси.

Потенціал туристичного підприємства – це складна, динамічна, поліструктурна система. Ця агломерація має певні закономірності розвитку, від уміння використати які вирішальною мірою залежить ефективність економіки, темпи та якості її зростання. Отже, потенціал підприємства характеризується чотирма основними рисами.

Перша риса. Потенціал підприємства визначається його реальними можливостями в тій чи іншій сфері соціально-економічної діяльності, причому не тільки реалізованими, а й нереалізованими з будь-яких причин. Друга риса. Можливості будь-якого підприємства здебільшого залежать від наявності ресурсів і резервів (економічних, соціальних), не залучених у виробництво. Третя риса полягає в тому, що потенціал підприємства визначається не тільки і не стільки наявними можливостями, але ще й навичками різних категорій персоналу до його використання з метою виробництва товарів, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку виробничо-комерційної системи [4].

Четверта риса. Рівень і результати реалізації потенціалу підприємства (обсяги виробленої продукції або отриманого доходу (прибутку)) визначаються також формою підприємництва та адекватною їй організаційною структурою.

Спираючись на основні характеристики потенціалу підприємства, можна стверджувати, що його модель визначається:

- обсягом та якістю наявних у нього ресурсів (кількістю зайнятих працівників, основними виробничими і невиробничими фондами або матеріальними запасами, фінансовими та нематеріальними ресурсами – патентами, ліцензіями, інформацією, технологією);

- можливостями керівників та інших категорій персоналу створювати певні види продукції, інакше кажучи, їхнім освітнім, кваліфікаційним, психофізіологічним та мотиваційним потенціалом;

- можливостями менеджменту оптимально використовувати наявні ресурси підприємства (професійною підготовкою, талантом, умінням створювати й оновлювати організаційні структури підприємства);

- інформаційними можливостями, тобто можливостями підприємства генерувати і трансформувати інформаційні ресурси для використання їх у виробничій, комерційній та управлінській діяльності;

- інноваційними можливостями підприємства щодо оновлення техніко-технологічної бази виробництва, переходу на випуск нової конкурентоспроможної продукції, використання сучасних форм і методів організації та управління господарськими процесами;

- фінансовими можливостями залучення коштів, що їх бракує (кредитоспроможністю, внутрішньою та зовнішньою заборгованістю у сфері фінансів);

- іншими можливостями.

ЭКОНОМИКА РЕГИОНОВ

Разом усі ці можливості створюють сукупний (економічний та соціальний) потенціал підприємства, який стосовно аналогічного потенціалу, будь-якого іншого підприємства відображає рівень його конкурентоспроможності [4]. Історично склалося так, що сучасний туризм став результатом появи та еволюції подорожей. на стадіях зародження туризму мандрівники організовували подорожі самостійно. метою подорожей було вивчення звичаїв і побуту, рівнів та особливостей народів і країн. поняття “тур” було введено до вжитку в 1750 році, а термін “турист” використовувалось як найменування учасника розважальних або освітніх подорожей (турів).

Література

1. Должанський І.З. Управління потенціалом підприємства: навч. посіб. / І.З. Должанський, Т.О. Загорна, О.О. Удалик. – К.: ЦНЛ, 2006. – 362 с.
2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посіб. / Н.С. Краснокутська. – Київ: ЦНЛ, 2005. – 352 с.
3. Лапин Е.В. Оценка экономического потенциала предприятия: монографія / Е.В. Лапин. – Сумы: ИТД „Университетская книга”, 2004. – 360 с.
4. Моделирование финансовых потоков предприятия в условиях неопределенности: монография / Клебанова Т.С., Гурьянова Л.С., Богониколос Н., Кононов О.Ю., Берсуцкий А.Я. – Х.: ИД „ИНЖЕК”, 2006. – 312 с.